

РЕЦЕНЗИЯ

ПО КОНКУРС ЗА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ „ПРОФЕСОР“

Рецензията е съставена в съответствие с изискванията на Глава трета, Раздел IV от ЗРАСРБ – Условия и ред за заемане академична длъжност „професор“, Раздел IV от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответните разпоредби на Инструкция 6 към Наредба 3 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър“.

1. Обща информация

Изготвил рецензията: проф. д.ик.н. Димитър Канев Канев, ВСУ „Черноризец Храбър“.

Основание за написване на рецензията: заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“, №1393 от 04.12.2019 г. и решение на Научното жури от 18.12.2019 г.

2. Данни за конкурса

Научна област: 3 „Социални, стопански и правни науки“,

Професионално направление: 3.7 „Администрация и управление“

Научна специалност: Икономика и управление (Човешки ресурси и устойчиво развитие)

Обява: обнародвана в ДВ бр. 80 от 11.10.2019 г.

3. Кандидат по конкурса

Единствен кандидат по обявения конкурс е доц. д-р Снежанка Костадинова Овчарова-Крачунова – ВСУ „Черноризец Храбър“

4. Общо представяне на получените материали

За участие в конкурса кандидатът доц. д-р Снежанка Овчарова е представил списък от общо 35 заглавия, в т.ч. 30 публикации в български и чуждестранни научни издания и научни форуми, 2 студии, 1 монография, 2 броя учебници и учебни пособия.

Представени са и дипломи, справки за дейността на кандидата, справка за съответствие с минималните национални изисквания, сертификати, отзиви от бизнеса за приложимостта на постановките в практиката.

Представени са всички изисквани документи по ЗРАСРБ, правилника за неговото прилагане и вътрешната нормативна уредба на ВСУ.

5. Данни за кандидата

Доц. д-р Снежанка Овчарова е родена през 1966 г. Завършила е магистърска степен в Технически университет-Варна, специалност ТММТ. Притежава удостоверение за Педагогическа правоспособност. През 1989 г. постъпва на работа като технолог в научно-изследователския сектор на ТУ-Варна. От 1990 г. е асистент в същия университет в катедра „Икономика, организация и управление на промишленото производство”.

Във ВСУ „Черноризец Храбър” постъпва на работа в катедра “Мениджмънт” през 1995 г. Заемала последователно длъжностите: старши асистент, главен асистент и доцент. Била е докторант на самостоятелна подготовка и защитава докторска дисертация по „Организация и управление на производството” (05.02.21) през 2001 г. От 2007г. е доцент ВАК по същата научна специалност. Била е ръководител катедра „Международна икономика и политика” от 2011 до 2015 г., а понастоящем ръководи катедра „Икономика”. Член е на АС на ВСУ „Черноризец Храбър”, експерт към НАОА. Има проведени много обучения и професионални квалификации, свързани с икономиката и управлението. Специализирала е в университета в Роцок, Германия. Изнасяла е лекции по програма Еразъм в университети в Белгия, Полша и Румъния, както и в Казахстан.

Член е на Съюза на Учените в България – Варна, на Българската Асоциация за Управление на хора и на Международната Асоциация по Устойчиво Развитие. Представила е сертификати за владеене на английски, немски и руски език. Наградена е със сребърен медал от ВСУ по случай 20 години от създаването му .

6. Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Приемам за рецензиране всичките 35 публикации по конкурса (табл.1). Същите не повтарят участвалите за придобиване на образователната и научна степен „доктор” и за заемане на академичната длъжност „доцент” (чл. 29, ал. 1, т. 3 от ЗРАСРБ).

Таблица 1. Научна продукция

Видове публикации	Общо	В т.ч.		
		На чужд език	Самост.	В съавт.
1. Монографии	1	-	1	-
2. Студии	2	1	2	-
3. Научни статии и доклади	30	18	21	9
4. Учебници, уч. помагала	2	-	2	-
Общо по конкурса:	35	19	26	9

Научните трудове, с които доц. Сн. Овчарова участва в конкурса за академичната длъжност „професор”, съответстват на научната специалност, по която е обявен конкурсът, и са в следните области на икономиката и управлението:

- *Управление на човешките ресурси* (I, II.1, II.2, III.1, III.2, III.9, III.13, III.14, III.19, III.23, III.24, III.26, III.29 от Списъка на публикациите);

- *Устойчиво развитие* (I, III.2, III.5, III.6, III.7, III.9, III.10, III.11, III.17, III.18, , III.21, III.23, III.28);
- *Управление на знанията* (I, II.2, III.8, III.12, III.13, III.16, III.22, III.25, III.26, III.27, III.30);
- *Интернационализация на бизнеса* (III.3, III.4, III.15, III.20).

Монографията на доц. Сн. Овчарова третира актуална и значима тема, свързана с дигиталната трансформация на бизнеса. Акцентът в монографията е креативността на човешките ресурси и тяхната роля за устойчиво развитие на организациите. Същата е рецензирана е от две хабилитирани лица, решава съществен научноприложен проблем на високо ниво, удовлетворява минималните изисквания за обем на монографичен труд и притежава структурните характеристики на монография. Формулираните ясно обект и предмет на изследване, цел и теза, представят Сн. Овчарова като изграден изследовател, който систематизира теоретични постановки, извършва критичен анализ и оценки, и извежда решения. Използван е подходящ инструментариум в направените проучвания на съвременните предизвикателства, извеждат се управленски проблеми в сферата на човешките ресурси и устойчивото развитие. Допълва се теорията за интелектуалния капитал като стратегически ресурс с предложеното собствено тълкуване на доц. Овчарова на понятието „креативни хора“, в съответствие с повишените изисквания към човешките ресурси в условия на ускорена трансформация на организациите. Извършено е самостоятелно емпирично изследване от кандидата за академичната длъжност „професор“ в периода ноември 2018 - май 2019 г. на 114 респонденти от 17 организации върху самооценката на служителите и мениджърите за техните личностни характеристики и факторите, влияещи на креативността им. Анализът показва, че в българските организации има креативни хора, но трябва се осъществи промяна в мениджмънта, за която авторката предлага насоки в предложения концептуален модел.

Останалите представени в конкурса публикации са свързани със системния подход в УЧР, управлението на знанията в организациите и устойчивото развитие на обществото и в отделната организация.

Всички представени от кандидата публикации са прецизно и отговорно разработени. Написани са в много добър стил, с яснота на изложението, добра структурираност и издържан език. Няма забележки, касаещи тяхната постановка, актуалност, анализи и обобщения, методично равнище, точност и пълнота на резултатите, литературна осведоменост.

Цялостната публикационна дейност на кандидата доказва наличието на задълбочени теоретични и практически познания в областта на икономиката и управлението, както и на усет за актуалните теми в науката. Свързани с изследователската дейност на кандидата и потвърждение за нейното качество са и участията в различни национални и международни проекти (видно от справката, представена от катедрата). Научните постижения на автора се трансферират успешно в обучение на студентите, чрез публикуваните учебник и учебно пособие по УЧР. Същите намират и своето практическо приложение, за което свидетелстват предоставените отзиви от бизнес организации.

Тъй като обявилото конкурса ВУ няма допълнителни изисквания, единствени критерии за наукометрична оценка на постиженията на кандидата са минималните изисквания на Правилника за приложение на ЗРАСРБ. От приложената справка е видно, че същите са удовлетворени напълно. Доц. Сн. Овчарова претендира за присъждането на 50 т. по група показатели „А“ и 100 т. по група показатели „Б“, и 311,66 точки по група показатели „Г“. Намирам претенциите по първите два показателя за основателни. Единствената ми забележка по третата група показатели е, че публикацията „Ovcharova Sn., (2018) Problems and opportunities for internationalization of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the Northeast region of Bulgaria.“ публикувана в „Journal Association 1901 SEPIKE“, няма основание да бъде включена в раздел Гб „Публикация в световноизвестни бази данни с научна информация“, доколкото като такива се приемат публикации индексирани в Scopus или Web of Science, а тя не е такава. Предлагам на Научното жури със свое решение тази публикация да се приравни на публикация в българско научно издание с рецензиране и да ѝ се присъдят 10 т. Въпреки корекцията, с подобни характеристики научната продукция на кандидата може да се оцени като достатъчна по обем и отговаряща на направлението на обявения конкурс.

Изявявам резерви по точките по група показатели „Д“ – цитиранията. Първите шест цитирания с автори V. Terziev и M. Georgiev са оценени като „Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световно-известни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове“ с претенцията да са в издания, индексирани и рецензирани в Web of Science. Авторът не предоставя доказателства за това - Unique ID: WOS, а моя проверка установи, че посочените заглавия не са индексирани там. Предлагам на Научното жури със свое решение да се приравни посочените цитирания на „Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране“ и да им се присъдят по 10 т. Считам също, че неправилно е адресирано и цитирането в списание „Globalization, the State and the Individual“ като „Цитиране в монографии и колективни томове с научно рецензиране“. Доколкото изданието е периодично списание, за което свидетелства присъдения му ISSN, същото би трябвало да се отнесе към показател Д13 „Цитирания или рецензии в нереперирани списания с научно рецензиране“ и да му се присъдят не 10 т., а 5 т. Ако предложението ми бъде прието от уважаемото жури, общите точки за автора по показател „Д“ следва да се преизчислят от 190 т. на 155 т. При това условие, не се нарушават минималните изисквания по показателя – 100 т. - и може да се направи извода, че публикациите на кандидата притежават минималната разпознаваемост сред научната общност, която е необходима за присъждане на академична длъжност „професор“.

7. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

От предоставената справка за трудовия стаж става ясно, че доц. д-р Снежанка Овчарова има над 24 години преподавателски стаж във ВСУ „Черноризец Храбър“. Тя е разработила лекции и учебни материали за ОКС „Бакалавър“ по дисциплините „Управление на човешките ресурси“, за спец. „Бизнес администрация“, „Финанси и счетоводство“, „Международни икономически отношения“, „Публична администрация“, „Мода и мениджмънт“. Като титуляр е подготвила и други учебни материали за дисциплините „Проектна организация и управление“, „Устойчиво развитие в туризма“ и „Производствен мениджмънт“, публикувани във виртуално обучение и ДФО.

Доц. Сн .Овчарова провежда лекционни курсове в ОКС „Магистър“ по „Конкурентоспособност и управление на знанията“, „Устойчиво управление на бизнес организациите“, „Бизнес модели в кръговата икономика“, „Културен туризъм и стратифициране на човешките ресурси“, „Управление на човешките ресурси“, „Организационно структуриране в проектното управление“, „Управление на международни проекти“.

Преподава на английски език по дисциплините „Human Resource Management“ и „Project management“ в ОКС „Бакалавър“ и в ОКС „Магистър“: „Event planning and Technology“ и „Organizational structuring in Project Management“. Изнасяла е лекции на английски език по програма „Еразъм“ в университетите в Лиеж (Белгия), в Лодз (Полша) и Polish Open University във Варшава и в Констанца (Румъния). Освен това е водила курс лекции на руски език и в Казахский Университет Технологии и Бизнеса, Экономический факультет, г. Астана, Р Казахстан.

Кандидатът е бил е научен ръководител и има успешно защитили пет докторанти, в т.ч. и 3 от Казахстан. В момента под нейно ръководство са трима докторанти-чужденци – 2 от Ливан и 1 от Германия.

Подпомага организацията и провеждането на студентски научни сесии, била е тютор на студенти от специалност „Бизнес администрация и мениджмънт“ и академичен наставник в проект „Студентски практики“. Била е научен ръководител на много дипломанти, като неин дипломант е бил удостоен с поименна награда на Община Варна през 2010 г.

Значителна част от дейността на кандидата е посветена на участие в международни и национални проекти. Ръководила е българския екип в международен проект „Създаване на центрове на компетентност на развитие на круизния туризъм в Черноморския регион“ по програма TEMPUS-JPHES с партньори от 25 университета от Германия, Италия, Словакия, Румъния, Украйна и Грузия, като водещ е Университет Падеборн, Германия, през периода 2013 -2017 г. Освен това е участвала в други пет научни и образователни проекта - два международни по програмите „Леонардо да Винчи“ и „Грундвиг“, както и по три национални като експерт, обучител и академичен наставник.

Обемът на учебно-педагогическата дейност на кандидата убедително се потвърждава и от наукометричните показатели по група показатели „Е“ от МНИ. При изисквани 100 т. по тази група, кандидатът предоставя доказателства за 345 т.

8. Научни и научно-приложни приноси на кандидата

Като цяло приемам посочените от доц. Снежанка Овчарова приноси в Справката за приносите в областта на обявения конкурс. Обобщено същите са най-вече обогатяване на съществуващите знания и приложение на научните постижения в практиката и могат да бъдат систематизирани по следния начин:

А. Научни приноси:

- допълнена е теорията на управлението с нови становища, класификации и систематизации в областта на УЧР и устойчивото развитие;
- научните знания са доразвити и обогатени, чрез изследване и адаптиране на чуждия опит в приложението на съвременни концепции в УЧР, извеждане на предизвикателствата и възможностите на УЧР в условията на дигитална трансформация на организациите;
- обогатена е методологията на управлението с разработени концептуален модел за управление на креативни хора и модел за устойчиво развитие, основан на теоретичните постановки на стратегическото управление и управлението на знанията.

Б. Научно-приложни приноси:

- разработен и приложен е съвременен инструментариум за изследване и решаване на икономически и управленски проблеми в УЧР в различен тип бизнес организации и в устойчивото организационно и обществено развитие;
- изследвани са чрез различни емпирични проучвания актуалните проблеми на работната сила в бизнес организациите в България и факторите, които влияят върху креативността и компетентността ѝ за формиране на конкурентоспособни решения, продукти и процеси;
- обогатена е практиката в областта на организационното развитие в България като са дефинирани предложения за реструктуриране на организациите и възможности за усъвършенстването им чрез преход от йерархични към по-съвременни организационни структури;
- усъвършенствано е обучението на студентите с разработени методики за изследване на системата за УЧР и за устойчиво развитие на организациите, както и с проучване на търсените знания и умения на специалисти с висше икономическо образование като на тази основа са извършени промени в учебните планове и програми.

Приемам че приносите са лично дело автора и са резултат на последователна, креативна творческа дейност. Не съм установил плагиатство в представените по процедурата трудове и не съм получавал неанонимен и мотивиран писмен сигнал за плагиатство.

9. Бележки и препоръки

- 1) Вече изложих забележките ми към наукометричните оценки на публикациите и цитиранията на автора. Препоръчвам му да направи нужните корекции в справките, преди предоставянето им за вписване в НАЦИД.
- 2) Да се участва в конкурс за академична длъжност „професор“ с една включена в Scopus публикация, и то в съавторство, както и без цитирания в Scopus е WoS е допустимо, но не отразява потенциала на кандидата и не допринася съществено за репутацията на ВСУ „Ч. Храбър“. Затова препоръчвам в бъдеще доц. д-р Снежанка Костадинова Овчарова да публикува приоритетно в издания с отворен достъп, включени в Scopus е WoS. Това е важен

сигнал и гаранция за качеството и по-добрата видимост на изследванията за научната общност.

3) Усилията на кандидата са концентрирани в научната специалност на конкурса, но бих препоръчал за в бъдеще едно разширяване на интересите по теоретичните икономически въпроси. Това би укрепило теоретичния фундамент на изследванията и подобрило шансовете им да удовлетворят предходната препоръка.

Посочените бележки не обезценяват достиженията и приносите на автора и не подлагат на съмнение съответствието му с изискванията по конкурса за заемане за академичната длъжност „професор“. Те могат само да повишат стойността на трудовете на кандидата и да дадат адекватна оценка за научните му постижения.

10. Заключение

Всички по-горе направени констатации и оценки на научното творчество и преподавателската дейност на доц. д-р Снежанка Костадинова Овчарова-Крачунова ми дават основание да дам висока оценка и да гласувам положително на кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност “професор” в професионално направление 3.7 Администрация и управление по научна специалност „Икономика и управление“ (Човешки ресурси и устойчиво развитие).

14.01.2020 г.

Рецензент: .....

(проф. д.ик.н. Димитър Канев)